

Рязанова Наталія Олексіївна

кандидат економічних наук, доцент
доцент кафедри фінансів, обліку і банківської справи
Луганського національного університету ім. Т.Шевченка

Рязанова Наталья Алексеевна

кандидат экономических наук, доцент
доцент кафедры финансов, учета и банковского дела
Луганского национального университета им. Т.Шевченко

Ryazanova Natalia Oleksiivna

PhD Associate Professor of Economic Sciences
Associate Professor of Finance, Accounting and Banking
Luhansk National University named after Taras Shevchenko

**СТРУКТУРА ТА ЛОГІКА ПОБУДОВИ ЕКСПОРТНОЇ СТРАТЕГІЇ
РЕГІОНУ**

**СТРУКТУРА И ЛОГИКА ПОСТРОЕНИЯ ЭКСПОРТНОЙ
СТРАТЕГИИ РЕГИОНА**

**STRUCTURE AND LOGIC OF CONSTRUCTION OF EXPORT
STRATEGY OF REGION**

Анотація. У статті виділено чотирьохрівневу модель впливу факторів на експортну стратегію регіону. Проаналізовано базові складові елементи регіональної експортної стратегії. Обґрунтовано доцільність використання стратегії експортної безпеки регіону.

Ключові слова: регіон, експортна стратегія, стратегія експортної безпеки, фактори впливу, складові елементи, експортний потенціал, стратегічний план, засоби реалізації.

Аннотация: В статье выделена четырехуровневая модель влияния факторов на экспортную стратегию региона. Проанализированы базовые составные элементы региональной экспортной стратегии. Обоснована целесообразность использования стратегии экспортной безопасности региона.

Ключевые слова: регион, экспортная стратегия, стратегия экспортной безопасности, факторы влияния, составные элементы, экспортный потенциал, стратегический план, средства реализации.

Summary. In the article the fourlevel model of influence of factors is distinguished on export strategy of region. The base component elements of regional export strategy are analysed. Expediency of the use of strategy of export safety of region is reasonable.

Key words: region, export strategy, strategy of export safety, factors of influence, component elements, export potential, strategic plan, facilities of realization.

Вступ. Загострення конкурентної боротьби на товарних ринках та зміни у структурі попиту обумовлюють перехід до більш продуманої політики ведення бізнесу, що передбачає впровадження у діяльність стратегічного планування в усіх сферах господарювання. Особливо ретельного стратегічного планування потребує експортна діяльність, що пов'язано зі складністю та комплексністю її в умовах інтернаціоналізації. Експортна діяльність набула великого значення для економіки, оскільки стала важливим джерелом для поповнення бюджетних коштів регіону. Використання і диверсифікація експортного потенціалу визначає траєкторію кількісного й якісного зростання зовнішньої торгівлі у перспективі, масштаби та ефективність участі України та її регіонів у світовій економіці в умовах процесу глобалізації. Тому дуже важливим є визначення ролі та місця експортного потенціалу регіону в системі розвитку зовнішньоекономічного потенціалу України с конкретизацією напрямків розробки його експортної стратегії.

Постановка проблеми. Наявність значного експортного потенціалу регіону, імперативом розкриття та реалізації якого є розробка і запровадження обґрунтованої стратегії функціонування та розвитку. Зазначене актуалізує проблему вивчення специфіки стратегічного планування та вказує на необхідність визначення факторів, що впливають на успішність його здійснення у сучасних умовах. Для ефективної реалізації експортного

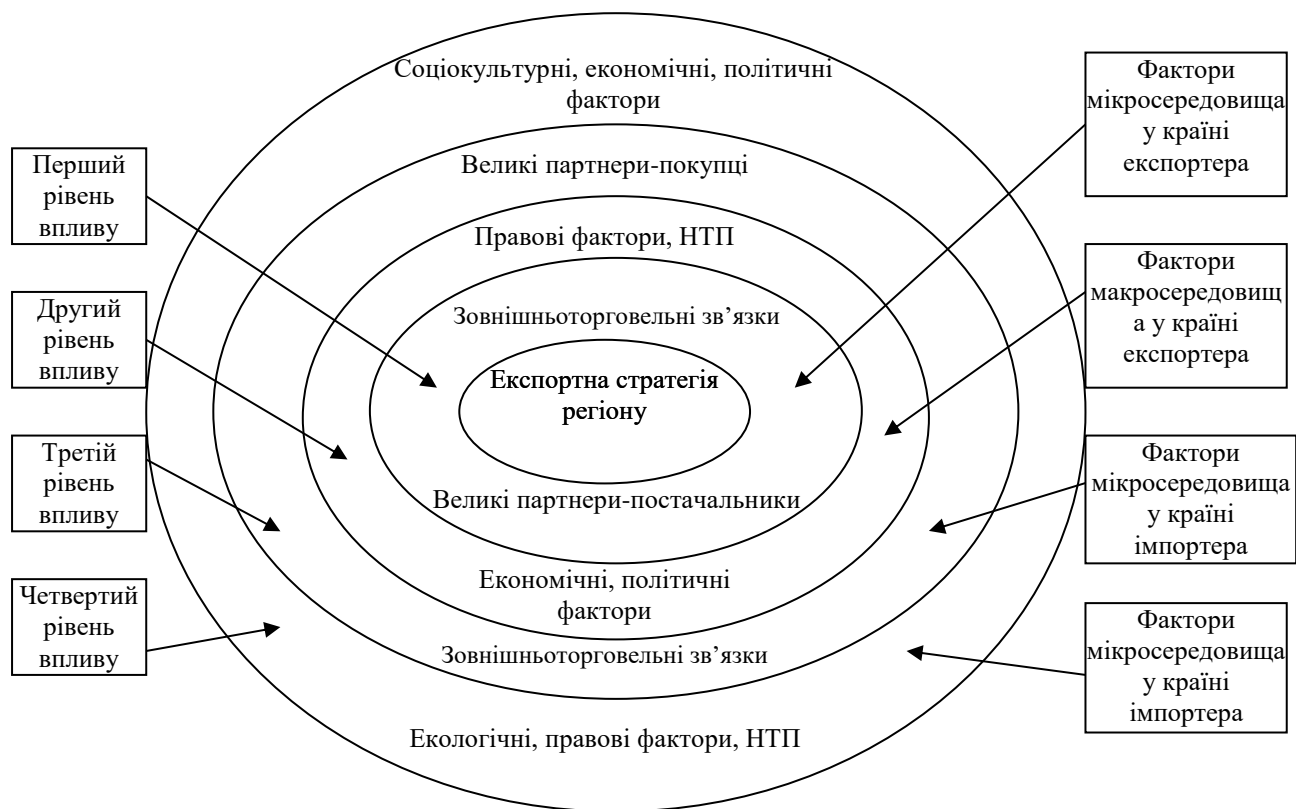
потенціалу регіону необхідно, у першу чергу, визначити напрямки розробки його експортної стратегії, її структуру та логіку побудови. Основною і найбільш складною представляється проблема визначення і аналізу складових елементів регіональної експортної стратегії, а також факторів впливу на неї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема розробки та запровадження експортних стратегій сьогодні активно вивчається як вітчизняними, так і зарубіжними вченими. Деякі проблемні аспекти визначення параметрів регіональної експортної стратегії регіону розглянуті в роботах російських учених Абалкіна Л.І. [4], Єлькіна І.В., Кірсанова В.В., Сейфулаєвої М.Є. У вітчизняній літературі, присвяченій проблемам експортної стратегії регіону необхідно відмітити роботи Третяк В.В.[7,8], Яремко Л.А. [11], Кутідзе Л.С. [2]. Однак, багато питань цієї проблеми залишаються дискусійними і потребують подальших досліджень. Зокрема, це стосується уточнення факторів впливу і визначення і аналіз складових елементів регіональної експортної стратегії.

Метою статті є визначення факторів впливу зовнішніх чинників, складових елементів експортної стратегії розвитку регіону шляхом уточнення її мети та конкретизації окремих завдань, відповідних засобів у рамках забезпечення стійкого розвитку економіки регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема розробки експортних стратегій є відносно новою як для вітчизняного бізнесу, так і для економічної науки. Слід зазначити, що діяльність на зовнішніх ринках характеризується великим в порівнянні з внутрішніми ринками рівнем ризиків, обумовленим відмінностями в соціокультурних, економічних, політичних, правових чинниках зарубіжних країн; рівнем конкуренції, високими вимогами до якісних характеристик товару, а також підвищеним рівнем витрат, пов'язаних з міжнародними маркетинговими дослідженнями і реалізацією експортної стратегії регіону. В зв'язку з цим при формуванні експортної стратегії регіону необхідно оцінити, наскільки вона підпадає під істотний вплив тих або інших зовнішніх чинників.

На формування експортної стратегії регіону впливають фактори мікросередовища і макросередовища ключових економічних партнерів при здійсненні зовнішньоторговельної діяльності як з країною експортера, так і з країною імпортера. Застосування названих чинників дає змогу визначити рівень впливу факторів середовищ прямої і непрямой дії на формування експортної стратегії регіону [1]. При формуванні експортної стратегії регіону пропонується використовувати чотирьохрівневу модель впливу зовнішніх факторів, яка є логічним узагальненням представлених факторів впливу вибору експортної стратегії регіону (рис.1). Ця модель може бути використана для виявлення ключових факторів при розробці експортної стратегії регіону.

Рис.1. Чотирьохрівнева модель впливу факторів на експортну стратегію регіону

Серед факторів макросередовища в країні експортера доцільно виділити економічні, політичні та правові фактори, НТП. У країні імпортера на окрему експортну стратегію впливають на мікрорівні – рівень конкуренції, великі партнери-покупці, а на макрорівні – політичні, економічні, правові, соціокультурні, екологічні фактори, НТП [2; 3].

Метою експортної стратегії регіону є формування перспективних напрямів зовнішньоекономічної діяльності регіону для забезпечення зростання обсягів експорту, сприяння ефективному, стійкому функціонуванню господарюючих суб'єктів і зростанню їх бази оподаткування, рішення соціально-економічних завдань, підвищення рівня життя населення регіону, а також підтримка діючих експортерів, стимулювання великих конкурентоздатних підприємств до розширення обсягів експортної діяльності.

Експортна стратегія має бути націлена, у першу чергу, на підвищення рівня експортного потенціалу регіону, а також на створення експортноорієнтованих і імпортозаміщуючих виробництв, вирішення завдань соціально-економічного розвитку регіону [4].

У процесі прогнозування обґрунтовується зміна територіальної спеціалізації залежно від обраного напрямку. При цьому вибираються такі напрями, при яких міжрегіональний обмін забезпечував би найбільшу комерційну ефективність економіки і дозволив би вирішувати соціальні проблеми.

У свою чергу, обґрунтування експортної стратегії регіону припускає використання показників, що дозволяють оцінити експортний потенціал регіону, визначити шляхи розвитку на перспективу і вибрати методи експортного регулювання і стимулювання, які здатні задіяти мотиваційний механізм і привести до підвищення експортного потенціалу регіону і, відповідно, зростання прибуткової частини бюджету [5; 6].

Експортна стратегія регіону складається з чотирьох основних елементів [7]:

формулювання експортних стратегій розвитку провідних підприємств-експортерів регіону (стратегічних економічних суб'єктів – СЕС);

аналіз і оцінка реалізації експортного потенціалу регіону;

аналіз існуючого стану і розробка рекомендацій з вдосконалення бізнес – клімату регіону в аспекті експортної діяльності;

розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності адміністрації регіону в питанні експортної політики.

У процесі аналізу експортної стратегії регіону повинен оцінюватися поточний стан бізнес-клімату експорту. За результатами аналізу бізнес-клімату експорту регіону визначається бачення майбутнього бізнес-клімату, а також розробляються рекомендації по його вдосконаленню.

Підвищення ефективності регіональної адміністрації включає завдання, найважливішим з яких є створення системи наскрізних і збалансованих показників ефективності діяльності конкретних чиновників адміністрації (персональних критеріїв успіху), яка повинна бути скоординована з формуванням експортної стратегії регіону. В процесі реалізації експортної стратегії відносно ступеня підвищення конкурентоспроможності відбувається зміна стратегічної позиції регіону. Розроблені показники ефективності використовуються для моніторингу і оцінки ефективності змін, що відбуваються [8; 9].

На цьому етапі доцільно представити у схематичному вигляді процес аналізу експортної стратегії регіону за розглянутими чотирма базовими елементами (табл. 1).

Таблиця 1

Основні елементи експортної стратегії регіону

№ з/п	Основні елементи експортної стратегії регіону	Складові елементів експортної стратегії регіону
1.	Формулювання експортних стратегій розвитку провідних підприємств-експортерів регіону (стратегічних економічних суб'єктів)	Існуючий або потенційний обсяг експортних продажів
		Виробничий потенціал
		Кількість і потенціал створення робочих місць
		Споживання ресурсів регіону
		Вплив на експортноорієнтовані галузі
		Підтримка соціальної інфраструктури
2.	Оцінка реалізації експортного потенціалу регіону	Коефіцієнт відкритості регіону
		Коефіцієнт експортної орієнтованості регіону
		Експортна квота регіону
		Коефіцієнт покриття експортом імпорту
		Розрахунок чистого експорту регіону
		Коефіцієнт експортних переваг регіону
		Коефіцієнт експортної галузевої спеціалізації регіону
3.	Визначення існуючого стану і розробка рекомендацій щодо вдосконалення бізнес - клімату регіону в аспекті експортної діяльності	Визначення наявності та якості спеціалізованих ресурсів регіону (мінеральних, сировинних, виробничих, кадрових, інноваційних і так далі)
		Визначення наявності та ефективності експортної діяльності підприємств основних, допоміжних і суміжних

		експортноорієнтованих галузей
		Визначення інвестиційного клімату і поточної політики відносно експортної діяльності адміністрації регіону
		Визначення стану і якості попиту на експортну продукцію регіону на зовнішніх ринках
		Оцінка фінансового стану регіону, джерел прибуткової частини бюджету і напрямів витрачання фінансових ресурсів
		Визначення ринкових і зовнішньоекономічних зв'язків регіону, виявлення впливу експортних можливостей регіону і резерву виробництва
		Визначення регіональних кластерів, аналіз причин їх виникнення і чинників, що впливають на їх розвиток
4.	Розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності адміністрації регіону в питанні експортної політики	Визначення існуючих цільових груп, пов'язаних з адміністрацією регіону в галузі експортної діяльності (великі підприємства-експортери, місцевий уряд та ін.)
		Визначення цілей, а також завдань і функцій адміністрації щодо вдосконалення експортного розвитку відносно експортних цільових груп
		Визначення організаційної структури і ключових експортних бізнес-процесів адміністрації області
		Розробка рекомендацій з уточнення експортних цільових груп, з визначення цілей і завдань, а також зі змін організаційної структури і ключових експортних бізнес-процесів
		Багатоаспектне сприяння стимулюванню експортної активності регіону
		Розробка доцільної експортної політики з віддзеркаленням усіх реальних проблем регіону в галузі експорту і шляхів їх рішення, перспектив розвитку, поставлених цілей і завдань для їх реалізації

Для досягнення ефективної стратегії зовнішньоекономічної безпеки потрібне вдосконалення механізму регулювання зовнішньоекономічних зв'язків, виходячи з необхідності підвищення дієвості засобів блокування зовнішніх загроз. В той же час цілком очевидно, що витoki усіх цих погроз знаходяться не за рубежами національних меж, а усередині української економіки. Імпортна залежність є зворотною стороною недостатньої конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, зростання зовнішнього боргу – наслідком незбалансованості державних прибутків і витрат, а відтік капіталів – реакцією вітчизняного бізнесу на нестабільність ситуації в країні і несприятливий інвестиційний клімат. Пом'якшенню зовнішніх загроз, отже, можуть сприяти, передусім, проведення державою економічної експортної політики, що створює передумови для ліквідації витоків цих погроз, і підтримка підприємницькими колами політики держави [10].

Таким чином, розробка і прийняття стратегії експортної безпеки сприятиме підвищенню рівня контрольованості ситуації у сфері зовнішньоекономічної діяльності, що дозволить своєчасно запобігати і

локалізувати погрози розвитку національного господарського комплексу, які виникають в результаті взаємодії зі світовим господарством. Це припускає оптимізацію структури регіональної економіки, перехід на інтенсивний і наукомісткий шлях розвитку за допомогою стимулювання існуючих і впровадження нових високотехнологічних і наукомістких виробництв.

Як логічний етап роботи з дослідження експортної стратегії регіону слід представити у схематичному вигляді її структуру та логіку побудови (рис. 2).

Для побудови експортної стратегії регіону окрім її цілеспрямованості слід сформулювати засоби і механізм її реалізації, охарактеризувати стратегічні плани розвитку.

Розробка ефективної експортної промислової політики регіону є складовою ланкою механізму реалізації експортної стратегії регіону і, одночасно, логічним послідовним етапом стратегічних установок, що забезпечує повну і усебічну участь експортноорієнтованої промисловості в рішенні стратегічних завдань соціально-економічного розвитку регіону.

Диференційований підхід до розробки експортної стратегії регіону на новому витку розвитку ринкової економіки припускає також включення, разом із загальними заходами підтримки експортної промисловості, спеціальних заходів, спрямованих на підтримку окремих груп підприємств-експортерів. За призначенням до них повинні відноситися наступні:

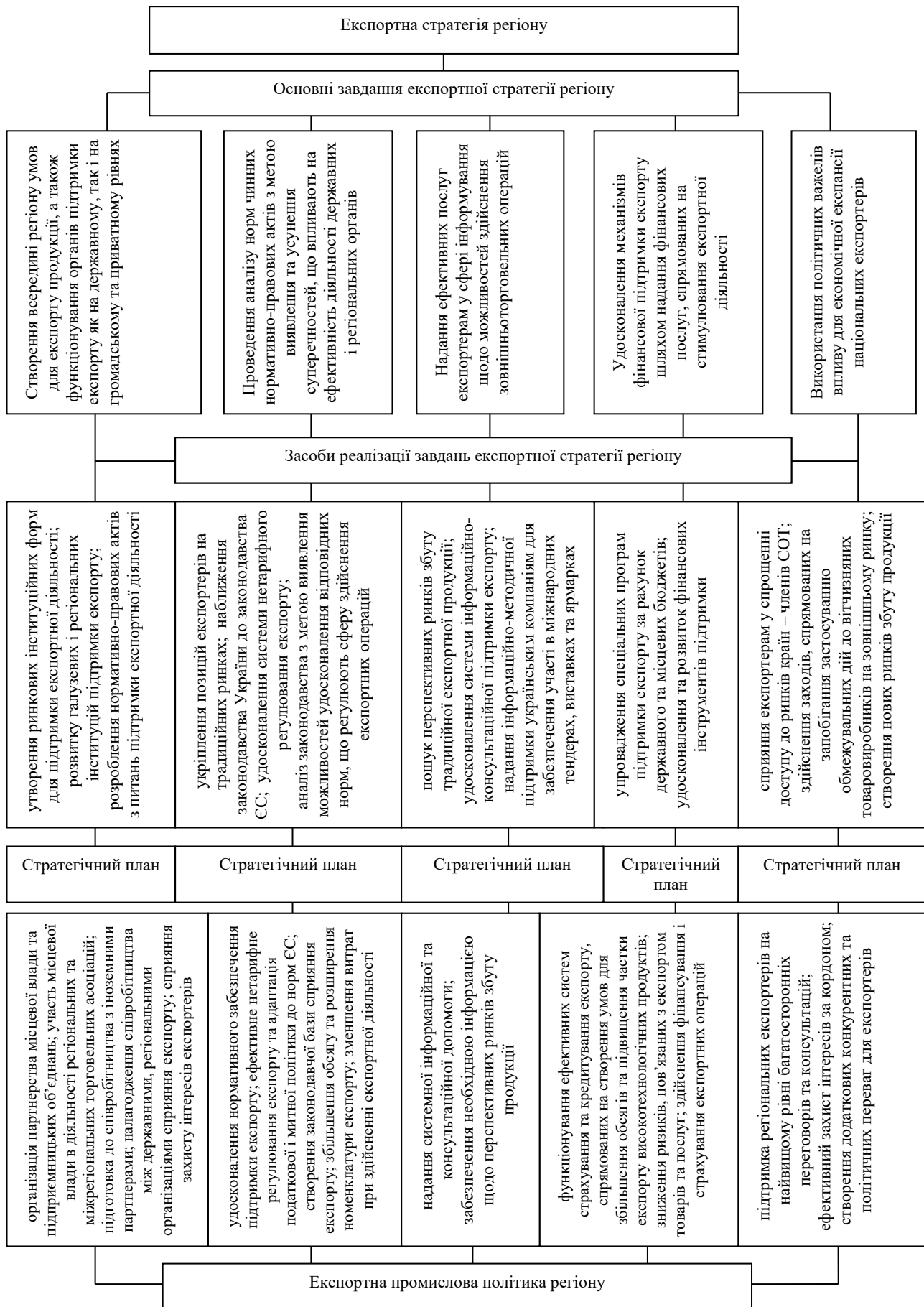
- заходи з реструктуризації боргів експортних промислових підприємств;
- поповнення оборотних коштів експортноорієнтованих підприємств за рахунок розширення можливостей отримання податкового кредиту і використання інших джерел;

- стимулювання розробок і виконання інвестиційних програм;

- надання пільгових інвестиційних кредитів для проведення робіт, включених в державну інвестиційну програму;

- надання державою і регіональними органами влади гарантій українським та іноземним інвесторам.

Рис. 2. Структура та логіка побудови експортної стратегії регіону

Висновки. Розглянуті елементи експортної стратегії регіону визначають методичні основи, які через різну експортну орієнтованість і продуктивність регіонів, відмінності у рівнях конкурентоспроможності експортноорієнтованих галузей матимуть особливості, при цьому обов'язковими умовами є створення збалансованої системи реалізації експортного потенціалу регіону, підвищення конкурентоспроможності експортноорієнтованих галузей, посилення як державного, так і регіонального регулювання, активне сприяння розвитку експортної активності органами місцевої влади, а також діяльної багатоаспектної підтримки експорту як на державному, так і на регіональному рівнях. Отже, стратегічне планування регіональної експортної діяльності повинне стати одним з важливих напрямів реалізації експортного потенціалу регіону, а стратегічні цілі та завдання з метою реалізації на практиці переводитися в оперативні та тактичні.

Література

1. Ларионова Н.А. Оценка факторов интенсивности внешнеэкономической деятельности региона / Н.А. Ларионова // Вестник СевКавГТУ. Серия: экономика. – 2009. – № 2(10). – С. 5-8.
2. Кутідзе Л.С. Необхідність урахування експортної складової в процесі структурної перебудови економіки // Теорія і практика сучасної економіки. – Черкаси: ЧДТУ, 2008. – С. 39-42.
3. Свірідова Н.Д. Модель регулювання залучення іноземних інвестицій в економіку регіону / Н.Д. Свірідова // Вісник СНУ ім. В. Даля. – 2011. – №10(128). – 4.2. – С. 36-40.
4. Абалкин Л.И. Хозяйственный механизм развитого социалистического общества / Л.И. Абалкин. – М.: Мысль, 1973. – 263 с.
5. Методичні рекомендації щодо формування регіональних стратегій розвитку: Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 29.07.2002 р. № 224 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.nau.ua/doc/?uid=1022.322.0>.

6. Національна стратегія розвитку «Україна-2015» / [В. Геєць, В. Семиноженко та ін.]. – К.: Громад.-політ. об'єднання «Український форум», 2008. – 68 с.

7. Третяк В.В. Передумови посилення регіональної економічної інтеграції / В.В. Третяк, Н.А. Куценко // Маркетинг: теорія і практика: зб. наук. пр. – Луганськ: СНУ ім. В.Даля. – 2012. – Вип. 16. – С. 238-244.

8. Третяк В.В. Регион в аспекте формирования внешнеэкономических связей / В.В. Третяк // Збірник наукових праць Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – Луганськ: СНУ ім. В.Даля. – 2010. – № 10(80), ч. 1. – С. 97-102.

9. Липко А.Г. Производство и потребление в регионе / А.Г. Липко, К.М. Миско. – М.: Наука, 1986. – С. 66-67.

10. Про стратегію економічного і соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004-2015 рр.: Указ Президента України від 28.04.2004 р. № 493/2004 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 18. – Ст. 1278.

11. Яремко Л.А. Зовнішньоекономічні загрози регіональному експорту / Л.А. Яремко // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – 2011. – № 2 (22). – С. 19-21.